

1980/81:111

Fredagen den 3 april

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 26 mars.

2 § Svar på fråga 1980/81:307 om vägrat inresevisum till Vietnam i visst fall

Anf. 1 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat vilka skäl de vietnamesiska myndigheterna angivit för att neka inresevisum för en svensk journalist som önskar rapportera om svenskt bistånd till Vietnam.

I samband med socialminister Karin Söders besök i Vietnam för att bl. a. inviga två svenska sjukhus ordnade SIDA en journalistresa till Vietnam. Tidskriften Folket i Bild kulturfront var inte inbjuden att delta, men efter förfrågan var deras representant enligt SIDA välkommen med på resan. Tidskriftens visumansökan för en frilansmedarbetare bosatt i Bangkok avslogs emellertid.

I det läget skrev tidskriften till socialministern för att be om hjälp. Utrikesdepartementet tog, som brukligt är i sådana här sammanhang, upp frågan med Vietnams ambassadör i Stockholm. Departementet framhöll sin förvåning över att visering ej beviljats.

Vår ambassad i Hanoi har också hos det vietnamesiska utrikesministeriet påtalat denna vägran att ge visum till en svensk journalist.

På förfrågan meddelade den vietnamesiska ambassaden i Bangkok att den svenske journalisten inte erhållit något visum till Vietnam "på grund av otillräckliga inkvarteringsmöjligheter".

Under besöket i Vietnam tog socialministern upp detta ärende med den vietnamesiske utrikesministern. Denne sade sig inte vara informerad om någon visumvägran men hälsade den svenske journalisten välkommen vid ett senare tillfälle.

Den svenska regeringen tar bestämt avstånd från *alla* försök från *alla* regeringar att försvåra ett fritt informationsflöde.

Fredagen den
3 april 1981

Om vägrat inresevisum till Vietnam i visst fall

Anf. 2 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för svaret, som jag delvis fann positivt.

Min fråga gällde vilka skäl Vietnam angivit för att vägra en svensk journalist inresevisum, då jag ansåg de skäl för visumvägran som angivits i pressen helt oacceptabla.

I den internationella kod som diskuterades i UNESCO i Paris nu i mars förutsattes journalisters rätt att fritt röra sig med ytterst få begränsningar. Det svenska agerandet i ESK har visat att vi helt och fullt accepterat och stött beslutet om att inresande journalisters visumansökan skall behandlas välvilligt och utan dröjsmål.

Jag kan inte finna att den protest som överlämnades till Vietnams ambassad utgjorde en tillräckligt stark svensk reaktion på den flagranta förolämpning som Vietnam gav vårt land genom att inte bevilja Bertil Lintner inresetillstånd. Utrikesministern säger i svaret att vi från svensk sida uttryckte vår "förvåning" över att visering inte beviljats. Utrikesministerens svar redovisar emellertid fortsatta reaktioner, inte minst det faktum att Karin Söder tog kontakt med utrikesministern i Hanoi. Det gladdde mig mycket.

Vietnam har i årtal varit det land som fått störst svenskt bistånd. Och när den svenska socialministern reser till Vietnam för att inviga två av de mycket stora svenska projekten finner jag det helt naturligt att SIDA i det sammanhanget anordnar en pressresa. Det ligger naturligtvis i den svenska allmänhetens intresse att få upplysningar om vad det blivit av vårt gigantiska bistånd. Pressbevakningen blev också god. Såväl dagspress som veckopress fanns representerad. Bertil Lintner vägrades emellertid inresetillstånd.

Bertil Lintner har tidigare varit kritisk mot Vietnam, och han talar thai, vilket ger honom unika tillfällen att kommunicera med folket i Vietnam. Jag vill fråga utrikesministern: Vilken inställning har den svenska ledningen för Bai Bang-projektet intagit till Bertil Lintners inresa? Borde inte den i ett sådant här fall, solidarisk med reglerna för svensk utrikespolitik, kunna utöva någon form av påtryckningar på de vietnamesiska myndigheterna? Eller kan det vara så, att SIDA själv ansett det mest bekvämt att personer som varit kritiska till det svenska biståndet i Vietnam inte medföljde på denna resa? Jag vore tacksam om utrikesministern ville kommentera dessa synpunkter och om möjligt också ange om det förelåg svårigheter med inkvarteringen i Vietnam.

I utrikesministerens svar sägs att socialministern informerats om att journalisten i fråga senare är välkommen till Vietnam. Jag hoppas att han utnyttjar denna möjlighet. I detta fall är det nämligen inte fråga om en enstaka individs rättigheter, utan om en för svensk utrikespolitik ytterligt viktig princip.

Anf. 3 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Som svar på Ingrid Sundbergs direkta fråga vill jag säga att det i och för sig är både svenska myndigheters och enskilda svenskars rätt att påtala sådana här saker i stationeringslandet. I den mån den svenska

regeringen önskar uttrycka sin åsikt gentemot den vietnamesiska regeringen, är det ambassaden i Vietnam som är den rätta kanalen. Kommer man i en situation där regeringarna har olika meningar, är det naturligtvis den svenska regeringens och ingen annans ansvar att handlägga frågan.

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

Om vidareutbildningen inom pediatrik och gynekologi

3 § Svar på fråga 1980/81:340 om vidareutbildningen inom pediatrik och gynekologi

Anf. 4 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har mot bakgrund av regeringens och riksdagens uttalande om behovet av viss specialistmedverkan i primärvården – framför allt inom barnsjukvård samt obstetrik och gynekologi – frågat mig dels om jag anser att den planerade drastiska nedskärningen av antalet vidareutbildningsblock (s. k. FV-block) för läkare inom pediatrik och gynekologi rimmar med dessa mål, dels vilka åtgärder jag ämnar vidta för att korrigera blocktilldelningen.

År 1981 tilldelades sjukvårdshuvudmännen 30 FV-block i barnmedicin och 29 i gynekologi. I ett förslag från socialstyrelsen till fördelning av FV-block, som nu är på remiss hos huvudmännen, föreslås 25 FV-block i barnmedicin och 22 i gynekologi för år 1982. För år 1983 föreslås 17 block för var och en av dessa specialiteter.

Förslaget grundar sig på en bedömning av landstingens långsiktiga behov av läkare inom olika specialiteter (Förslag till läkarfördelningsprogram för åren 1982–1983, LP 83). LP 83 har utarbetats i samråd mellan socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Sveriges läkarförbund och universitets- och högskoleämber och har fastställts av socialdepartementets sjukvårdsdelegation.

För barnmedicin beräknas behovet av specialister till ca 840 vid mitten av 1980-talet och ca 900 i slutet av 1980-talet. För kvinnosjukdomar är motsvarande siffror ca 850 resp. ca 900. Däri ingår behovet av specialister för öppen vård, inkl. barnavård och mödravård.

Tillgången på vidareutbildade läkare inom gynekologi och barnmedicin kommer att förbättras mycket snabbt. De beräkningar som redovisats i LP 83 visar att antalet specialister år 1985 kommer att uppgå till ca 900 inom barnmedicin och ca 975 inom gynekologi.

Den snabba ökningen av antalet specialister inom dessa verksamhetsområden beror till viss del på att en omfattande vidareutbildning vid sidan av blocksystemet ägde rum under 1970-talet.

Med hänsyn härtill har samrådsparterna inom LP-arbetet enats om att tillfälligt minska antalet FV-block så att det på sikt uppnås balans mellan tillgång och efterfrågan. Utan en minskning av antalet FV-block skulle ett överskott av läkare inom dessa verksamhetsområden komma att uppstå.

Det kan här nämnas att en stor del – kanske hälften – av läkarna inom barnmedicinen beräknas vara verksamma i den öppna vården. Detta gäller i stort sett även för gynekologin.

Av vad jag har sagt framgår att det finns anledning att se positivt på den

*Om vidareutbild-
ningen inom pedi-
atrik och gyneko-
logi*

framtida tillgången på specialister inom barnmedicin och gynekologi. Det finns enligt min mening inte skäl att ändra blocktilldelningen innan remissvaren från sjukvårdshuvudmännen föreligger.

Anf. 5 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka sjukvårdsministern för svaret, som ju i och för sig förefaller lugnande.

Högst berättigat har man på senare år både från regeringens och från sjukvårdshuvudmännens sida inriktat sig på att möta de brister i kontinuitet och närhet som funnits och finns i sjukvården. I synnerhet sjukvårdshuvudmännen frestas då, naturligt nog, att planera efter situationen just i dag och efter de brister som finns just nu. Enligt min mening är det regeringens uppgift att i samråd med socialstyrelsen ha en övergripande överblick på längre sikt och att i samråd med sjukvårdshuvudmännen försöka påverka planeringen därefter. År 1985 måste då sägas vara en ganska näraliggande planeringshorisont. Litet längre fram i tiden kommer, enligt de uppgifter som Barnläkarföreningen lämnat, behovet av barnläkare i den öppna vården att ligga på något över 1 000 för att man skall kunna täcka en mycket blygsam ökning av antalet barnläkare. Nedskärningen av blocken enligt planeringen kommer inom några år att innebära att antalet block inte vid något tillfälle blir större än sju.

För att möta bristerna satsar man nu på en väl utbyggd primärvård. Med en något grumlig tankegång tar man också för givet att primärvården skall göra sjukvården billigare. Men vi har hela tiden tagit tillgången på kvalificerade specialistresurser – när dessa behövs – för given, och vi har kunnat göra det därför att vi har haft dessa specialister. Det är emellertid inte självklart att vi har dem i framtiden, om specialistutbildningarna nu skärs ned för kraftigt. Se på behovet av röntgenologer för att kunna bygga ut mammografin och behovet av ögonläkare för att kunna utnyttja de nya möjligheter som finns att rädda synen på tusentals diabetiker!

Under vissa av de närmaste åren kommer nära hälften av alla läkare att utbildas till allmänläkare. Visserligen har utbildningen nu förlängts och genom sjukvårdsministerns ingripande blivit bättre än den annars skulle ha blivit, men en mycket stor del av primärvårdsvardagen är barn- och kvinnosjukvård och tillhörande hälsovårdsbitar: barnhälsovård, mödravård och familjeplanering. Ingen blir fullärd inom dessa områden på några månader, månader som genom den drastiska förkortning av den verkliga arbetstiden som skett dessutom ger ett mycket mindre erfarenhetsinnehåll än motsvarande utbildning så sent som på 1960-talet.

Planerar sjukvårdsministern några åtgärder för att få sjukvårdshuvudmännen att mot den här bakgrunden bygga ut primärvården med tillräckligt inslag av barnläkare och gynekologer? Sjukvårdshuvudmännens remissvar kommer ju att vara präglade av hur de planerar, och jag undrar om inte sjukvårdshuvudmännen behöver påverkas i det här avseendet. I många sjukvårdsområden är nämligen utbyggnaden inte planerad enligt de här riktlinjerna.

Anf. 6 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att det finns anledning att se positivt på tillgången på läkare inom barn- resp. kvinnoklinikerna i framtiden trots att vidareutbildningsblockens antal minskar. Som Anita Bråkenhielm väl vet beror detta på den nyligen beslutade förändringen av allmänläkarutbildningen. Däri införs obligatorisk tjänstgöring i gynekologi, och avsnittet barnmedicin ökar med en månad för att allmänläkarnas kunnande när det gäller barnhälsovård skall förbättras.

Även om detta medför ett ökat behov av handledning på klinikerna, så innebär det trots allt en ökad tillgång på underläkare inom de här båda specialiteterna. Inom den framtida primärvården kommer allmänläkarna att vid sidan av specialisterna få viktiga uppgifter inom mödra- och barnhälsovården. Jag är ense med Anita Bråkenhielm om att det krävs en viss specialistmedverkan i primärvården, och den tanken måste realiseras i den fortsatta utbyggnaden av primärvården.

Vid bedömningen av utvecklingen är det naturligtvis också viktigt att ha en lång framförhållning. Jag skall givetvis följa utvecklingen med stor uppmärksamhet, men i detta skede ser jag ingen annan utväg för oss än att invänta remisserna från sjukvårdshuvudmännen innan vi tar ställning till om det föreslagna antalet block är lämpligt eller ej.

Anf. 7 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag är tacksam över att sjukvårdsministern understryker behovet av dessa specialister i primärvården. Inom parentes vill jag säga att underläkare, som bara tjänstgör tre månader på en klinik, kanske inte är en så stor tillgång i arbetet, utan de kan i stället vara en belastning. Det är arbetsamt för klinikerna att inte ha någon under utbildning för att bli barnläkare som tjänstgör där under längre tid. I de län där det finns en väl utbyggd barnspecialistorganisation, t. ex. Jönköpings län, kan man visa påtagligt lägre tal när det gäller intagning av barn på barnklinik. Detta gör vården billigare. I samma län har det kunnat visas, att om det finns gynekolog på vårdcentralen, behöver vederbörande bara remittera 2 % av sina patienter till sjukhus. Det förbilligar också vården.

Om mödravård, familjeplanering och abortrådgivning kan bedrivas på vårdcentralen med samma standard som på klinikerna, är detta naturligtvis en stor fördel för patienterna. 3-4 månaders utbildning för en allmänläkare räcker inte för detta.

Jag hoppas att vi inte skall hänge oss åt något slags romantiskt barfotaläkarideal. Våra medborgare har rätt att kräva hög standard inte bara i vad gäller helhetssyn, kontinuitet och närhet utan också beträffande modern specialistkunskap när sådan behövs.

Anf. 8 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Nej, Anita Bråkenhielm, vi skall sannerligen inte förfalla till något slags romantiskt tal om barfotaläkare som ideal. Det är inte min uppfattning att det skall vara på det sättet. Jag tycker emellertid inte att den

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamissbruk
vid militära för-
band*

nu aktuella nedskärningen är så värst oroande. En nedskärning från 25 till 17 block förändrar faktiskt inte avsevärt underläkarsituationen i hela landet. Skulle man komma ned till sju FV-block, bleve naturligtvis situationen en helt annan. Det är emellertid inte aktuellt just nu, och vi behöver kanske aldrig komma i det läget.

4 § Svar på interpellation 1980/81:108 om åtgärder för att motverka narkotikamissbruk vid militära förband

Anf. 9 Förvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat mig vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras för att motverka narkotikamissbruk vid de militära förbanden och för att öka informationen till de värnpliktiga om narkotikan och dess skadeverkningar.

Jag vill inledningsvis framhålla att jag liksom Rune Gustavsson anser att allt missbruk av narkotika måste bekämpas med kraft. Narkotikamissbruk är ett mycket allvarligt samhällsproblem, som även drabbar försvarsmakten.

Rune Gustavsson nämner vissa larmrapporter om narkotikamissbruk bland värnpliktiga. Alla sådana händelser är allvarliga. Jag vill dock säga att dessa rapporter enligt de militära myndigheterna inte återspeglar någon märkbar ökning av missbruket.

Det narkotikamissbruk som observeras bland värnpliktiga under tjänstgöring är huvudsakligen missbruk av hasch. Enligt ansvariga militära myndigheters bedömning torde dock haschmissbruket under värnpliktstjänstgöringen vara mindre än i samhället i stort.

Sedan ett tiotal år tillbaka, då narkotikaproblemen började framträda även inom försvarsmakten, har omfattande insatser gjorts för att utbilda befäl, läkare och personalvårdskonsulenter för att bemästra dessa problem. Information om missbruk ingår i stort sett i all befälsutbildning. Det åligger befälet att inom ramen för sitt personalansvar uppmärksamma dessa problem. Befäl och personalvårdskonsulenter brukar kunna bilda sig en god uppfattning om vilka värnpliktiga som missbrukar narkotika, så att erforderliga åtgärder kan vidtas. De värnpliktiga själva och deras företrädare i förbandsnämnderna brukar öppet diskutera dessa problem.

Information om alkohol och narkotika ingår i den s. k. medborgarundervisning som alla värnpliktiga får. Inom den utbildning i arbetsmiljöfrågor, som också ges alla värnpliktiga, informeras om de risker som missbruk av narkotika, liksom missbruk av alkohol, medför särskilt vid utbildning på fordon och vapen. Denna information brukar få ett starkt gensvar bland de värnpliktiga. På de flesta förband har dessutom genomförts särskilda informationskampanjer om narkotikamissbruk. Dessa kampanjer har genomförts på lokala initiativ – ibland från de värnpliktigas sida – och efter lokala behov. Sådana aktiviteter planeras och genomförs fortlöpande när det visar sig behövt. Det är av stort värde att de värnpliktiga själva också har engagerat sig i kampen mot narkotika- och alkoholmissbruk.

Inom armén pågår f. n. en omfattande kampanj mot missbruk av alkohol. Enligt förslag från regeringens samordningsorgan i alkoholfrågor, SAMO, bör den följas av kampanjer även inom de andra försvarsgrenarna samt utvidgas till att avse alla former av drogmissbruk. Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att medel avsätts under budgetåret 1981/82 för åtgärder enligt förslag från SAMO, bl. a. inom försvarsmakten.

Anf. 10 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Jag har riktat ett antal interpellationer till olika statsråd för att få besked om vilka åtgärder de olika departementen vidtagit och vidtar för att kontrollera hur riksdagens beslut om målsättningen – att vi inte kan acceptera någon form av narkotikabruk som inte är medicinskt betingat – följs upp inom olika områden.

De militära förbanden är ett område som jag tycker det är mycket angeläget att vi ägnar all kraft åt. Narkotikan har, som försvarsministern säger, trängt in på kasernområdena. Jag skulle vilja säga att försvarets styrka måste vara sådan att vi skall kunna hålla knarket utanför kasernområdena – annars har vi kanske inte möjlighet att hålla inkräktarna utanför våra gränser.

Näväl, tyvärr är situationen som den är.

Det är en del uttalanden i svaret som jag har hört under årens lopp, t. ex. att de rapporter som kommer från myndigheterna "inte återspeglar någon märkbar ökning av missbruket. Man säger ibland att vi följer det här med uppmärksamhet" osv. Det är sådana här gamla fraser som vi inte kan acceptera. Detsamma gäller försvarsministerns uttalande: "Enligt ansvariga militära myndigheters bedömning torde dock haschmissbruket under värnpliktstjänstgöringen vara mindre än i samhället i stort." Det innebär ett accepterande av rådande förhållanden. Jag menar att vi inte får acceptera det, utan vi måste vidta åtgärder.

Jag läste i Sydsvenska Dagbladet för den 17 mars en artikel om Lv 4. Där sägs att man skall ta krafttag mot hasch på Lv 4. Jag skall citera några ord i artikeln:

"För några dagar sedan genomförde Malmöpolisen en razzia på Lv 4. Razzian gjordes på regementsledningens order. Syftet var att komma åt de grövsta haschmissbrukarna. Cannabis, hasch och amfetamin beslagtogs. Tre soldater anhölls. Ytterligare åtta togs senare i förhör.

Polisprotokollen från två av förhören visade att var sjätte soldat var och varannan dag använder hasch.

Uppgifterna kom som en kalldusch för befälen och regementsledningen. Men också för några värnpliktiga."

Elva dagar senare stod följande att läsa i en annan tidning från samma område – nu får man, och det gör jag, ta tidningsuppgifter med litet reservation – följande: "Vår uppfattning är att Lv 4 nu är rent från narkotika, säger chefen på Lv 4 i Malmö, överste Lars Mårtensson."

Om detta skulle vara riktigt, skulle man alltså på ett par veckor kunna göra

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamissbruk
vid militära för-
band*

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamissbruk
vid militära för-
band*

ett regemente fritt från narkotika. Jag tror inte på detta – det vill jag säga – men det visar ändå att om man uppmärksammar de här problemen och verkligen tar krafttag mot dem, skall man kunna nå resultat. Därför frågar jag: Har man verkligen gjort tillräckliga insatser?

Jag tycker det är bra att försvarsministern betonar vikten av att man utbildar befälen, så att dessa verkligen kan observera när en värnpliktig är, som man säger, påtänd. Detta är ju en förutsättning för att man skall kunna vidta åtgärder. Därför är hela den här informationsbiten oerhört viktig. Jag är mycket glad för den redovisning som givits, att man från arméledningens sida verkligen går in för att göra sådana informationsinsatser.

Jag hoppas att försvarsministern själv och hela departementet medverkar till att våra olika regementen blir fria från narkotika. Det är nödvändigt om vi skall kunna ha ett starkt försvar.

Än en gång: Tack för svaret!

Anf. 11 Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Låt mig inledningsvis få reagera litet mot att Rune Gustavsson säger att försvaret, som skall demonstrera styrka för landets frihet, måste ha en sådan styrka att man i varje fall kan hålla narkotikan utanför kasernområdet. Skall man föra en seriös debatt bör man kanske akta sig för den typen av argumentering.

I andra sammanhang brukar det ju här i kammaren, inte minst från Rune Gustavssons parti, hävdas att den militära miljön skall efterlikna den civila så mycket som möjligt. Det innebär exempelvis att vi i dag har ständigt nattpermission och ger de värnpliktiga största möjliga frihet. Jag håller med om att hade vi haft det gamla, auktoritära militära systemet, med den kontroll som då fanns, hade vi haft betydligt bättre möjligheter att kontrollera den här verksamheten. Men jag tror nog att Rune Gustavsson om han tänker efter kanske inte precis vill ha det systemet.

Rune Gustavsson säger också att han inte kan acceptera vissa gamla fraser som jag hade använt mig av i svaret – att förhållandena inte har förvärrats och att man följer upp problemet. Jag vill bara säga följande. Huvuddelen av de värnpliktiga är inne för grundutbildning under 7,5 månader – vi övertar alltså civila ynglingar, och efter 7,5 månader är de civila igen. Man kan inte förvänta sig att vi inom det militära under just denna tid skulle kunna garantera narkotikafrihet. Jag önskar att vi kunde göra det, men jag är realist nog att inse att här är vi en del av samhället, och vi drabbas, precis som andra sektorer, av detta onda som existerar.

Jag vill ändå betona – och det är just vad de ansvariga myndigheterna säger – att vi trots allt bedömer det så att bruket av narkotika är mindre bland värnpliktiga som grupp än bland motsvarande andra grupper som är ute i det civila samhället. Sannolikt beror det på att vi i alla fall har kontroll över ungdomarna under större delen av dygnet på ett helt annat sätt än man i övrigt har i samhället.

Men visst måste vi inom försvaret bidra till att komma till rätta med narkotikamissbruket. Jag vill betona att detta bl. a. är ett allvarligt

säkerhetsproblem. Den som är narkotikapåverkad eller påverkad av alkohol är inte bara en fara för sig själv, utan vid utbildning kan han vara en stor fara för sina kamrater. Bl. a. därför måste befälen vara utomordentligt observanta på detta.

Aktionen på Lv 4 har uppmärksamrats. Jag delar Rune Gustavssons bedömning, att oavsett vad som har stått i tidningarna, vad vederbörande personer sägs ha uttalat, eller eventuellt *har* uttalat gör man givetvis inte ett regementet narkotikafritt genom en sådan aktion, för då skulle vi genomföra liknande aktioner överallt. Det är säkerligen tyvärr inte på det viset. Det är riktigt att Lv 4-aktionen skedde på regementsledningens initiativ. Enligt de uppgifter jag har fått ledde den till att man kunde identifiera en langare, vilket i detta fall kanske var det väsentligaste, för då kunde man i alla fall stoppa en hel del av tillförseln. Givetvis kommer man i fortsättningen på just det regementet att fortsätta övervakningen på ett intensivare sätt.

Tyvärr är det väl så att inget förband är helt narkotikafritt, men vi har erfarenheten att de mer uttalade problemen i det här avseendet förflyttar sig från förband till förband, sannolikt beroende på att man får in mera aktiva missbrukare som för att finansiera sitt eget missbruk tvingas sälja till andra.

Jag vill dock påpeka att vi från försvarets sida sannerligen inte är passiva. Alla manliga 18-åringar som kommer till inskrivningarna undersöks i detta avseende via en enkät. En serie sådana undersökningar från 1976 till 1980 visar att under denna tid har de som prövat narkotiska preparat ökat från 16 till 19,2 %. Andelen missbrukare ökade under samma tid från 3 % till 3,7 %.

De tunga missbrukarna blir i regel antingen defenitvt frikallade eller övergångsvis befriade från tjänstgöring. Man har emellertid att ta ställning till hur man skall göra med missbrukare som icke bedöms som svåra missbrukare. Vi har hittills valt att inte undanta dem från värnpliktstjänstgöring. Vi vill försöka se till att dessa får en normal tillvaro. Vi bedömer det så att möjligheterna till rehabilitering härigenom ökar. Men på grund av denna policy har vi givetvis svårare att komma till rätta med narkotikaproblemen på de olika utbildningsanstalterna. Men vi har valt denna policy. Om ingenting speciellt inträffar anser jag att vi bör fortsätta på detta sätt. Som jag ser det är det oacceptabelt att på mer eller mindre säkra grunder klassificera en människa redan i 18-19-årsåldern som icke användbar för värnpliktstjänstgöring.

Att bekämpa narkotikamissbruket är en samhällsuppgift, som i första hand givetvis vilar på polisiära och sociala myndigheter. Men jag kan försäkra Rune Gustavsson att vi har ett egenintresse inom försvarsmakten att komma till rätta med dessa problem, framför allt av säkerhetsskäl. Men vi är också en del av samhället i övrigt, och vi har vårt samhällsansvar. Vi kommer icke att spara någon möda när det gäller att göra vad vi kan inom den militära sektorn för att hjälpa till i denna utomordentligt viktiga uppgift.

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamissbruk
vid militära för-
band*

Fredagen den
3 april 1981

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamissbruk
vid militära för-
band*

Anf. 12 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! När jag hävdade att försvaret blir försvagat om vi har narkotika inne på kasernerna, beskyllde Eric Krönmark mig för att inte föra en seriös debatt. Men sedan går Eric Krönmark ännu längre och säger att det av säkerhetsskäl är väldigt viktigt att vi försöker få bort knarket.

Sedan vill jag inte acceptera det resonemang som försvarsministern för, nämligen att när vi har knark ute i samhället så får vi godta att vi har knark även inom kasernerna. Det måste vara lättare att bemästra de här problemen och att utöva kontroll inom kasernområdena än ute i samhället.

Visserligen har de sociala myndigheterna och polisen här ett stort ansvar, men jag reagerar litet grand när Eric Krönmark säger att det i första hand är de sociala och polisiära myndigheterna som här har ett ansvar. Det måste vara varenda myndighets uppgift att inom sitt område ta ansvar i de här frågorna. Därför har försvaret och försvarsministern själv ett oerhört ansvar för att vi kommer till rätta med de här problemen på resp. förband.

Anf. 13 Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Först vill jag säga att när jag talade om att det var av säkerhetsskäl som vi inom försvaret hade ett intresse att komma till rätta med problemen, så var det så att säga inte de säkerhetspolitiska skälen jag avsåg utan det var helt enkelt säkerheten till liv och lem. En narkotikapåverkad värnpliktig är under stridskjutning exempelvis en fara för sina kamrater. Man kan diskutera huruvida detta förhållande har betydelse för kommande krigsförbands styrka osv. Jag vill hävda att den koppling som Rune Gustavsson inledningsvis gjorde i sitt första anförande icke hör hemma i sammanhanget.

Rune Gustavsson kritiserade mig för att jag liksom accepterade knarket inom försvaret, därför att knarket finns i samhället i övrigt. Nej, jag accepterar inte knarket någonstans. Inte heller Rune Gustavsson, som ju har varit socialminister och haft ett förstahandsansvar för det här, lyckades komma till rätta med problemet. Då kan man rimligtvis inte kräva att vi inom försvaret, som tar in 19-, 20- och 21-åringar och har dem hos oss i sju och en halv månad, skall kunna hålla dem narkotikafria. Om Rune Gustavsson under sin tid som socialminister hade kunnat garantera att de värnpliktiga var narkotikafria när de kom till oss inom försvaret, då hade vi verkligen satsat allting på att de också i fortsättningen skulle vara narkotikafria. Men när han här försöker så att säga pådyvla oss ett alldeles speciellt ansvar, måste jag säga att jag inte längre är med. Då har man hamnat i utkanten av i varje fall den seriösa debatten.

Det här problemet är ju en förstahandsuppgift för bl. a. sociala myndigheter och polisen. Typfallet här är Lv 4. Rune Gustavsson hänvisade själv till detta. Regementschefen där begärde givetvis assistans av polismakten. Det är ju polisen som har rätt att göra husrannsakan och reella undersökningar i sådana situationer. Detta var alltså ett skolexempel på hur försvarets myndigheter i samverkan med andra myndigheter försöker att komma till rätta med problemet. Självfallet skulle man i och för sig inom det militära

med det disciplinsystem som där finns kunna gå fram hårdare. Men det är ingenting som jag i nuvarande situation kan ge anvisningar om. Vi inom försvaret är precis som alla andra myndigheter bundna av att respektera människors integritet. Exakt samma regler gäller för människor i uniform som för civila människor, och det tycker jag är bra.

I den mån man inom andra sektorer skärper åtgärderna när det gäller att komma till rätta med problemen skall givetvis också vi inom försvaret tillämpa exakt lika skärpta regler. Jag vill därmed inte säga att någon är bättre eller sämre. Men om man jämför narkotikasituationen vid försvarets anläggningar med motsvarande situation vid exempelvis kriminalvårdsstyrelsens absolut slutna anstalter, där det borde vara enkelt att nå resultat, så kan man konstatera – det vet både Rune Gustavsson och jag – att förhållandena på våra kriminalvårdsanstalter är helt oacceptabla i detta avseende. I det läget bör man enligt min mening vara någorlunda återhållsam i sina krav på det militära försvaret. Det innebär inte – det vill jag poängtera ytterligare en gång – att jag på något sätt skulle ta lätt på problemet. Det här är en fråga som vi, vågar jag säga, har lika stort ansvar för som andra har. Ingen kan komma och säga att ansvaret kan prioriteras olika. När det gäller ansvaret för att åtgärder vidtas vill jag däremot hävda att vissa av samhällets organ har det primära ansvaret. Jag avser då just de sociala myndigheterna och polismyndigheterna. Vi har ju den ordningen här i landet.

*Om åtgärder för
att motverka nar-
kotikamisbruk
vid militära för-
band*

Anf. 14 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tycker inte att försvarsministern vill inse den här frågans vidd. Försvarsministern frågar mig varför inte jag under de två åren som jag var socialminister kunde se till att samhället blev knarkfritt. Under de två åren, Eric Krönmark, gjorde vi en samordning av de här problemen, och det arbetet mynnade ut i en proposition som även Eric Krönmark skrev under och som riksdagen antog i maj 1978. I propositionen slog vi fast att samhället icke kan acceptera någon form av narkotika som inte är medicinskt betingad. Allt annat bruk av narkotika är missbruk och skall bekämpas. Det är inte bara de sociala myndigheterna och polisen som skall klara av detta – det är också Eric Krönmark och chefen för kriminalvårdsstyrelsen, om vi skall komma in på det området. Jag tycker det är att gå ut i utkanten av den här frågan när Eric Krönmark ställer olika sektorer mot varandra och menar att försvaret är bättre än kriminalvården. Det hör inte hemma i den här debatten. Inom varje område måste vi hjälpas åt. Jag reagerar kraftigt mot den inställning som man många gånger möter ute i samhället, att det är de sociala myndigheterna och polisen som skall klara av det här problemet. Vi måste ha en bättre samordning. Det diskuterade vi häromdagen här i riksdagen. Det skall inte behöva tillkomma nya byråkratiska organisationer för att klara den samordningen, utan varje område måste medverka till det.

Sedan tog Eric Krönmark upp det som hände på Lv 4 och sade att det var ett skolexempel på att polisen och de sociala myndigheterna tog sitt ansvar. Nej, det var ett skolexempel på att regementschefen tog ansvaret och såg till

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

att polis och sociala myndigheter kunde gripa in och på så sätt komma åt det hela. Där samverkade man alltså, och den ansvariga ledningen inom varje område måste vara den som ser till att det blir en samverkan.

Anf. 15 Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag kan bara uppmana Rune Gustavsson att läsa i protokollet vad jag sade i mitt föregående inlägg. Beträffande Lv 4 påpekade jag just att det var samordning och ett skolexempel på hur det bör gå till. I det fallet slår Rune Gustavsson in helt öppna dörrar.

Visst skall vi hjälpas åt. Rune Gustavsson menar att vi har kravet på att försvaret skall vara narkotikafritt. Javisst, vi skall inte acceptera narkotika inom försvaret. Men jag tycker att man måste ta viss hänsyn till verkligheten. I nuläget tvingas vi konstatera att det finns narkotika på de flesta regementen, just därför att det civila samhället är som det är. Detta skall vi försöka att gemensamt rätta till.

Vad jag reagerar mot är att Rune Gustavsson menar att vi inom det militära försvarets verksamhetsområde skulle ha större skyldighet att gå längre än vad man har inom andra myndigheters verksamhetsområden. Det kravet kan vi inte ställa upp för, och då är det lika bra att ärligt säga det. Varken Rune Gustavsson eller jag har något att vinna på att teckna verkligheten bättre än den är. Då vidtar man inte de riktiga åtgärderna.

Anf. 16 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Alla myndigheter har ansvar för att vi följer upp besluten och når de målsättningar som riksdagen har fastlagt.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

5 § Svar på interpellationerna 1980/81:106, 113 och 115 om effektiva åtgärder mot narkotikasmuggling

Anf. 17 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat budgetministern vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras för att förstärka och effektivisera tullens möjligheter att ingripa och göra narkotikabeslag.

Hans Petersson i Röstånga har frågat justitieministern om han är beredd att framlägga förslag till lagstiftning så att det i fortsättningen kan bli möjligt att utan större byråkrati undersöka misstänkta narkotikasmugglare.

Mårten Werner har frågat justitieministern om han är beredd att medverka till sådan ändring av lagstiftningen att kroppsvisitationsbegreppet vidgas till att omfatta även en viss begränsad yttre granskning av kroppen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationerna. Eftersom frågorna rör samma sak besvarar jag dem i ett sammanhang.

Tullverket har sedan slutet av 1960-talet lagt stor vikt vid bekämpningen av narkotikasmugglingen. Tullverket har också på olika sätt sökt att effektivisera denna verksamhet. Detta har skett genom olika organisatoriska åtgärder och utbildnings- och materielinsatser. Samarbetet med polis och utländska tullmyndigheter har intensifierats.

Tullverket har under flera år fått medel för att förstärka insatserna mot smugglingen av i första hand narkotika. Man har också disponerat ytterligare resurser för detta ändamål genom att frigöra personal från andra arbetsuppgifter.

I årets budgetproposition har regeringen på grund av det kärva ekonomiska läget varit tvungen att föreslå en minskning även av tullverkets resurser. Jag har i propositionen uttalat att det är viktigt att den föreslagna minskningen inte går ut över angelägna områden. Jag förutsätter därför att tullverket också i fortsättningen ägnar största uppmärksamhet åt bl. a. bekämpning av narkotikasmuggling.

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till regeringen fäst uppmärksamheten på den skillnad som f. n. föreligger mellan polismäns och tulltjänstemäns befogenheter att besluta om viss kroppsundersökning.

Kroppsundersökning kan ske antingen såsom kroppsvisitation eller såsom kroppsbesiktning, som är en från integritetssynpunkt mer ingripande åtgärd än kroppsvisitation.

Enligt 19 § varusmuggningslagen (1960:418) får tulltjänstemän under vissa närmare angivna omständigheter företa kroppsvisitation av personer som anträffas vid gräns- eller kustort och som kan misstänkas ha på sig smuggelgods. Varusmuggningslagen ger däremot inte tulltjänstemän befogenhet att själva besluta om kroppsbesiktning.

Regler om kroppsbesiktning finns i 28 kap. 12–13 §§ rättegångsbalken. Kroppsbesiktning får normalt endast företas på den som är misstänkt för brott som kan föranleda fängelsestraff. Beslut om kroppsbesiktning fattas av förundersökningsledare, åklagare eller allmän domstol. I vissa brådskande fall får polisman besluta om kroppsbesiktning. Däremot inte tulltjänstemän.

I 28 kap. 11 och 13 §§ rättegångsbalken finns föreskrifter om kroppsvisitation. Enligt förarbetena till rättegångsbalken avses med kroppsvisitation undersökning av någons kläder eller vad han annars bär på sig medan kroppsbesiktning innebär undersökning av kroppen. Begreppet kroppsvisitation förekommer också bl. a. i 2 kap. 6 § regeringsformen.

Gränsdragningen mellan kroppsvisitation och kroppsbesiktning har aktualiserats i ett beslut av justitieombudsmannen (JO) såvitt gäller kriminalvårdsområdet. JO har därvid erinrat om att kroppsvisitation innebär undersökning av någons kläder eller vad han annars bär på sig eller för med sig. Vid en grundlig kroppsvisitation kan det vara nödvändigt att den visiterade får ta av sig alla sina kläder för att dessa skall kunna undersökas. En granskning av kroppen är däremot att betrakta som kroppsbesiktning. Enligt generaltullstyrelsen kan JO:s uttalanden i beslutet tjäna som vägledning även för tullverkets tjänstemän. I tullkontrollverksamheten har man på sina håll

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

Fredagen den
3 april 1981

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

tidigare ansett att kroppsvisitation även innefattar en yttre granskning av kroppen. Med hänsyn till bl. a. JO:s uttalande inhämtas dock numera beslut om kroppsbesiktning från åklagare så snart tullpersonalen finner omständigheterna påkalla en närmare undersökning av en persons kropp.

I praktiken kan det gå till så att tulltjänstemännen tar kontakt med åklagare per telefon och redogör för situationen, varefter åklagaren fattar beslut om kroppsbesiktning på den misstänkte.

Det är alltså inte så att tulltjänstemän i dag inte kan företa ibland t. o. m. mycket långtgående kroppsbesiktningar på misstänkta narkotikasmugglare. Det har man självfallet möjlighet till under de förutsättningar som anges i rättegångsbalken. Men det krävs att man först utverkar ett beslut härom från t. ex. en åklagare.

Detta kan synas vara en onödig byråkratisk omgång men är naturligtvis föranlett av att kroppsbesiktningar, eftersom de kan vara mycket integritetskränkande, kräver särskilda rättssäkerhetsgarantier. Detta hindrar förstås inte att man överväger om inte tulltjänstemän själva i vissa situationer skulle få besluta om en längre gående kroppsundersökning än vad kroppsvisitation innebär.

Generaltullstyrelsen har i detta sammanhang föreslagit att varusmugglingslagen ändras så att tulltjänstemän får – på samma sätt och under samma förutsättningar som polismän – besluta om kroppsbesiktning men endast på dem som ankommer från utrikes ort och skäligen kan misstänkas för narkotikasmuggling. I fråga om kroppsbesiktning i övrigt skulle bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken gälla.

Generaltullstyrelsens förslag övervägs nu inom regeringskansliet, liksom ytterligare förslag i denna sak, som inkommit från tullpersonal på fältet. Att ändra innebörden av begreppet kroppsvisitation så att detta även innefattar en yttre granskning av kroppen skulle få konsekvenser inte bara för tullkontrollen utan också på alla andra områden där sådana visitationer förekommer. En tänkbar lösning är möjligen att ge tulltjänstemän samma befogenheter som polismän i fråga om att företa kroppsbesiktning. En annan lösning skulle kanske kunna vara att ge just tulltjänstemän sådana vidgade befogenheter att de utöver kroppsvisitation även skulle få besluta om viss endast yttlig kroppsbesiktning. Redan regeringsformens omnämnande av kroppsvisitation (i 2 kap. 6 §) gör att frågor om en utvidgning av befogenheter på detta område kräver en noggrann och samvetsgrann avvägning mellan respekten för den personliga integriteten och intresset av att vara effektiv i arbetet med att bekämpa narkotikasmuggling. Jag är för dagen inte beredd att göra något närmare uttalande om hur erforderliga lagändringar lämpligen bör utformas.

Jag vill emellertid betona att gränskontrollen är en viktig del i samhällets samlade insatser mot narkotikamissbruket. Det är därför angeläget att tullpersonalen har sådana befogenheter att kontrollen kan – med beaktande av det allmänna intresset av skydd för den personliga integriteten – utföras så effektivt och rationellt som möjligt.

Anf. 18 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret.

Även för denna interpellation har utgångspunkten varit riksdagens beslut 1978 om den narkotikapolitiska målsättningen. Det var offentliggörandet av det faktum att tullen inte längre fick göra kroppsbesiktningar som gjorde att jag väckte interpellationen. Jag tror jag vågar säga att det har upprört sinnena på många människor att tullen nu inte kan bedriva sitt arbete på samma sätt som tidigare.

Om tullen inte får göra en kroppsbesiktning utan endast en kroppsvisitation går narkotikalangarna fria – i den mån de har narkotikan på sig har de den inte i fickorna, utan den är som regel fasttejpad på kroppen. Därför är det viktigt att vi följer upp de här frågorna.

Handelsministern säger att generaltullstyrelsens besked grundar sig på JO:s uttalande. Men JO:s uttalande gäller ju kriminalvårdsområdet! Jag är tveksam till om det är applicerbart på tullen. Men det är möjligt att det är.

Handelsministern tar i svaret upp frågan, vilka vägar man i dag kan gå. Han säger att det här kan synas vara en onödig byråkratisk omgång, men det är föranlett av att kroppsbesiktningar, eftersom de kan vara mycket integritetskränkande, kräver särskilda rättssäkerhetsgarantier.

Jag tror inte att handelsministern själv riktigt accepterar det här byråkratiska krånglet. Jag hoppas att handelsministern kan medverka till att vi ganska snart får fram förändringar, så att tullen, med de knappa personalresurser man där har, kan utföra ett så effektivt arbete som över huvud taget är möjligt.

I diskussionen om integriteten frågar jag mig, om vi inte får pruta litet grand på hänsynen till den för att komma åt langarna, som på de mest fantastiska sätt försöker smuggla in narkotika. Här gäller det ändå att rädda människoliv! Då är frågan, vilkas intresse man skall sätta i främsta rummet. För varje gång en langare för in narkotika i landet kan det innebära att nya grupper börjar bruka och missbruka narkotika och hamnar i en svår situation.

Jag blev litet förvånad över handelsministerns slutsatser i svaret. Handelsministern säger där: ”Det är därför angeläget att tullpersonalen har sådana befogenheter att kontrollen kan – med beaktande av det allmänna intresset av skydd för den personliga integriteten – utföras så effektivt och rationellt som möjligt.”

Det är den här aspekten som har gjort att vi fått krånglet i dag, och jag ifrågasätter om man inte verkligen bör titta på detta så att tullpersonalen ges möjligheter att arbeta effektivt.

Sedan skall jag gå tillbaka till början av svaret, där handelsministern åberopar budgetpropositionen och talar om just att tullens resurser har drabbats av det svåra ekonomiska läget. Nu tillhör jag inte dem som tror att vi kan lösa de här problemen genom att satsa ytterligare två miljoner eller något sådant på tullens verksamhet, utan här är det väl fråga om dels prioriteringar inom tullverket, dels vilka instrument tullen skall ha. Jag tror att det finns

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

anledning att på olika områden göra en översyn så att vi kan få en effektiv ordning.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret, och jag hoppas, handelsministern, att vi ganska snart får fram förslag till ändringar så att vi kommer ifrån det byråkratiska krångel som i dag hindrar tullen att utöva en effektiv gränsbevakning.

Anf. 19 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag tycker för min del att interpellationssvaret är gediget. Det är ett långt och beskrivande aktstycke, som i sig självt kan vara till nytta. Handelsministern diskuterar gällande lagstiftning, skisserar olika alternativ till lösningar, hänvisar till regeringsformen, talar om att det måste vara en noggrann och ingående prövning samt talar om respekten för den personliga integriteten.

Allt detta är givetvis mycket bra. Handelsministern är emellertid inte beredd att tala om hur erforderlig lagstiftning måste utformas. Detta kan jag acceptera, men vad jag däremot inte kan acceptera är att tidpunkten för lagändringen inte kan preciseras. Vi måste nämligen ha ett svar. Kommer det något förslag till lagändring så att vi här i kammaren kan ta ställning till en eventuell ny lag under vårriksdagen?

Det är bråttom, ja, förtvivlat bråttom. Tulltjänstemännen har ju berövats ett av sina mest effektiva vapen i kampen för att stoppa inflödet av narkotika. De professionella narkotikasmugglarna har givetvis redan insett detta. Amatörerna har inte helt och fullt upptäckt de oanade möjligheter som står till buds för att införa narkotika i vårt land.

Dessa påståenden vill jag göra med utgångspunkt från några siffror som jag fick sent i går kväll. De gäller antalet beslag av narkotika i Malmö och Helsingborg. Enligt min källa har antalet narkotikabeslag under mars sjunkit till ca hälften jämfört med tidigare, och de kvantiteter narkotika man tagit är små. Gissningsvis gäller det främst amatörer och litet godtrogna människor som smugglar för eget bruk och har narkotikan i sina kläder. Men efter hand som möjligheterna upptäcks så kommer dessa människor naturligtvis att använda andra metoder, liksom de professionella.

Självfallet har även jag respekt för människors personliga integritet. Men när integriteten kommer på kollisionkurs med mänskligt lidande och elände tror jag att frågan om integriteten delvis måste vika. Människor som en kort stund exponeras nakna inser säkert att detta är något nödvändigt för att misstänkta narkotikasmugglare skall kunna undersökas effektivt.

När det gäller polisens narkotikabekämpning föreslås det ju verkligt sofistikerade metoder, och de kommer att bli absolut nödvändiga. Integritetsaspekten får vika i den kamp som skoningslöst måste föras mot narkotikalangare. Jämfört med detta måste det, föreställer jag mig, vara mindre integritetskränkande att för en kort stund – om man är misstänkt – bli föremål för en ytlig kroppsbesiktning.

Jag förutsätter att handelsministern har tagit del av tulltjänstemännens reaktion, upptäckt att deras motivation i arbetet sjunkit den senaste

månaden – och inte minst upptäckt deras förtvivlan därför att de numera har svårt att fullgöra sin tjänst i kampen mot narkotikan som väller in i landet.

Frålgåendet av tidigare gällande praxis innebär ju att man nu måste koppla in åklagare även vid en ytlig kroppsbesiktning. Jag föreställer mig att det kan vara förenat med betydande svårigheter på åtskilliga av de många tullstationer som finns. Föreskriver åklagaren dessutom att det skall vara en läkare eller en sjukvårdsutbildad person som skall genomföra denna besiktning, så ökas naturligtvis svårigheterna än mer. De misstänkta måste under tiden övervakas, så att eventuell narkotika inte kastas bort eller göms undan. Till detta finns det verkligen inte någon personal beräknad.

Den nu införda ordningen betyder förutom ökad byråkrati även en massa praktiska konsekvenser som är ganska svåra att överblicka.

Jag har funderat litet över hur ärendet har behandlats av generaltullstyrelsen. Det är snart två år sedan JO gjorde sitt uttalande. Efter ett och ett halvt år – såvitt jag förstår – reagerade generaltullstyrelsen genom att skriva till regeringen och begära en viss lagändring. Ungefär samtidigt stod det att läsa i generaltullstyrelsens tidskrift att tullens dittillsvarande praxis skulle fortsätta att gälla. Ett halvt år senare meddelades plötsligt att det skulle kunna uppfattas som tjänstefel om man fortsatte med tidigare praxis. Lindrigt sagt måste väl personalen bli en aning förvirrad.

Jag tackar handelsministern för svaret. Som jag sade inledningsvis tycker jag det är gediget, beskrivande och bra. Men det finns två frågor som är obesvarade.

Hur kan det komma sig att man fortfarande inom regeringskansliet överväger generaltullstyrelsens förslag? Det är ju kris. Man kan inte i en krissituation sitta och överväga, utan man måste handla. Jag föreställer mig att det finns många jurister inom regeringskansliet som skulle kunna åstadkomma en lag, om man sade till dem: Detta är en krissituation, och ni måste se till att vi får fram ett lagförslag.

Den andra frågan är avhängig av den första men är mycket väsentlig: Kommer regeringen eller handelsministern att framlägga något förslag under innevarande vårriksdag?

Anf. 20 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Också jag vill tacka handelsministern för hans svar. Jag tycker att det är positivt, och det inger oss förhoppningar om att något skall ske. Vi hoppas, som sagt, även att det skall ske snart.

Vi är alla nogsamt medvetna om att tullverket lever under knapphetens kalla stjärna, och beslutet i går ger oss ju en besvärande påminnelse om det. Men i det läget är det desto viktigare att vi ger tullen möjligheter att fungera och att antikverade lagrum inte skall behöva hindra dess verksamhet, som just nu är så angelägen.

Vi känner till det stora inflödet av narkotika som förekommer, i synnerhet i Öresundsregionen, där problemen är stora. Att man skulle stoppa 5 % av narkotikainflödet är bara en grov gissning, men vi kan lugnt utgå från att den

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

procentandelen har sjunkit genom den av JO gjorda tolkningen av de båda lagrummen i varusmuggningslagen och i rättegångsbalken. Men jag vill inte på något sätt påstå att JO är boven i dramat, om jag nu vågar använda sådana ord i detta sammanhang. Han slutar nämligen sin skrivning med att uttala, att det enligt hans mening kan finnas anledning att ifrågasätta om den begränsning beträffande åtgärder för kontroll av besökande som ligger i att endast kroppsvisitation får ske är lämplig i dag, när det är stora svårigheter att hindra att narkotika insmugglas.

Genom detta uttalande har handelsministern också fått stöd för en snabb åtgärd. Man behöver nog inte vara JO för att ha den här redovisade uppfattningen. Jag tror att en överväldigande majoritet i svenska folket är för att vi ger tulltjänstemännen möjlighet att fungera bättre.

Min sagesman i Malmö är tullmästare Yngve Kahl, som har agerat föredömligt i dessa frågor. Han har en besvärande statistik för mars månad, som ju nyligen har gått till ända. Den visar att man under föregående månad gjort endast fem beslag. Under den tid då man tolkade varusmuggningslagen i mera liberal anda – jag skall inte upprepa vad det innebar – och hade möjlighet till okulärbesiktning av kroppen gjorde man däremot mellan sju och tio beslag i veckan, i synnerhet vid veckosluten. Man kan begripa att det nu har flödat in en mängd narkotika därför att kontrollen är så hänsynsfull och försiktig.

Jag vill ta upp bara ett par frågor som har ett principiellt intresse. Det har nämnts mycket om integritetsfrågan, och visst är den viktig. Men den får faktiskt, som tidigare talare sagt, avvägas mot det väsentliga kravet att tulltjänstemännen får rimliga möjligheter att verka. Nu har de faktiskt trubbiga arbetsredskap.

Man kan också väga integriteten för de inresande mot alla de mångas integritet – integriteten för dem som blir drabbade av den narkotika som nu kommer in därför att vi tar så stor hänsyn till trafikanterna.

Dessa smugglare, dessa samhällets sabotörer, får ju inte rida på rättsmaskineriet. Det är ju inte till för deras verksamhets skull. Vad det gäller är integriteten för oss vanliga människor, och vi skulle i detta läge – och jag tror som sagt att de flesta tycker så – kunna göra den uppoffringen att kanske bli bokstavligen avklädda en gång för mycket, för att därmed kunna skydda de många ungdomarna från att ödeläggas av narkotikans svåra verkningar.

En annan fråga som jag vill ta upp är tulltjänstemännens arbetsmotivering. Det framhålls i ett aktstycke att de känner sitt arbete föga meningsfullt. De har trubbiga redskap att arbeta med, och den som har det förlorar snart intresset för jobbet. Kan man inte se resultatet av sin insats, sviker arbetsmotiveringen – och det är allvarligt. Denna brist på arbetsmotivering kom till uttryck i det desperata beslut som i januari fattades vid en bevakningskonferens i Malmö. Beslutet innebär att man tänker strunta i generaltullstyrelsens direktiv, till dess man från högre ort fått bättre definitioner på kroppsvisitering resp. kroppsbesiktning. Det skall inte behöva vara så, att en ambitiös myndighet för att fullgöra sina uppgifter

måste avvika från lag och förordning.

En tredje punkt som jag vill ta upp är den tilltagande smuggling som nu uppenbarligen sker. Det är klart att JO:s tolkning inte har gått dem spårlöst förbi som har intresse av att föra in narkotika i landet. Nu vädrar de morgonluft – de vet att smuggling är möjlig. Det är här brådskan kommer in. Det gäller verkligen att få till stånd snara åtgärder.

När det gäller en reform som har ett sådant stöd i en stor folkmajoritet och det finns så få alternativ till nuvarande ordning, behöver inte reformen läggas ut på omfattande utredningar, utan det skulle kunna gå mycket snabbare.

Herr talman! Det har sagts så mycket i detta ärende att jag nu sätter punkt.

Anf. 21 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Hans Petersson i Röstånga konstaterar att denna debatt i sig själv har varit till nytta. Det tror jag att den har varit på olika sätt. Bl. a. har det varit möjligt att här göra alldeles klart att en del uppgifter som har förekommit i pressen om de villkor och regler som nu gäller för tullen har varit fel. I en del sammanhang har det framställts så att en kroppsvisitation inte skulle vara tillåten enligt de nya reglerna. Jag har t. o. m. sett uppgifter i vissa tidningsartiklar om att tulltjänstemännen inte ens skulle få känna utanpå kläderna på folk när de letar efter narkotika som människorna eventuellt kan ha på sig. Detta är alltså helt fel, och det har klart framgått av det svar som jag har givit.

Tullen har fortfarande möjligheter att genomföra vad som i lagstiftningen benämns kroppsvisitation. Dessutom har tullen möjlighet att genomföra kroppsbesiktning. Det som har inträffat är att JO i sitt uttalande har fastlagt att vissa förfaranden som tidigare ansetts vara kroppsvisitation i stället är att betrakta som kroppsbesiktning. Jag vill dock starkt understryka att tullen även enligt de regler som nu gäller har möjlighet att föranstalta om kroppsbesiktning. Förfarandet då är dock mera invecklat, eftersom man måste ta kontakt med en åklagare för att denne skall besluta om kroppsbesiktning.

Anledningen till att jag så gärna vill understryka detta är inte att jag därmed vill säga att allt är bra med de regler, villkor och lagar som nu gäller. Det framgår klart av mitt svar att jag har en del sympatier åt det andra hållet. Anledningen till att jag vill framhålla att tullen fortfarande kan utföra kroppsvisitation och kroppsbesiktning är att vi alla här i riksdagen har intresse av att inte bidra till att sprida en bild av att det är lättare att tränga sig igenom en gräns än vad det faktiskt är.

Herr talman! Rune Gustavsson uttalade en viss tveksamhet om huruvida JO:s uttalande om gränsdragning mellan kroppsvisitation och kroppsbesiktning, som gjordes mot bakgrund av förhållanden inom kriminalvården, skulle vara tillämpligt också för tullen. Den juridiska sakkunskapen säger mig att det är så, att det är samma begrepp och samma definitioner i dessa bägge sammanhang. JO:s uttalande har alltså konsekvens också för tullförfarandena.

Fredagen den
3 april 1981

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotikasmuggling*

Det har ställts en fråga till mig när en proposition kan komma. Svaret är att vi arbetar med att komma fram till vissa förslag. Vi prövar de alternativa möjligheter som antyds i mitt interpellationssvar. Och syftet är att göra detta så fort som möjligt. När jag säger "så fort som möjligt", herr talman, är det inte en sådan där politikerpratbubbla, utan vi bedriver detta arbete med mycket stor energi.

Vi har inte heller tänkt oss – som man möjligen kunde ana att någon av interpellanterna menade – att om några månader tillsätta omfattande utredningar m. m. som skulle göra att detta drog ut på tiden några år framöver. Det är inte tanken, utan tanken är att vi med hjälp av den expertis och den sakkunskap som finns samlad inom handels- och justitiedepartementen, polis och tull skall försöka komma fram till någonting som är en rimlig avvägning mellan de olika intressen som finns.

Det är nämligen fråga om en avvägning mellan olika intressen. Det har faktiskt framgått även av interpellanternas inlägg här. Ni har liksom jag fäst uppmärksamheten på att det finns integritetshänsyn att ta. Jag har både i går och i dag med stort intresse lyssnat på hur talesmän för olika riksdagspartier har yttrat sig om denna gränsdragning. Om ett sådant lagförslag skall läggas fram är det ju utomordentligt betydelsefullt att det görs en riktig avvägning mellan dessa ytterst viktiga intressen.

Jag har alltså lyssnat uppmärksam, men jag vill ändå säga att jag fäster stort avseende vid dessa integritetshänsyn när jag funderar vidare på detta. Det görs överallt i samhället avvägningar som är mycket besvärliga, vare sig det gäller terroristbekämpning eller kamp mot skattefusk och allt vad det är. Vi har hela tiden – litet schablonmässigt uttryckt – att undvika att hamna i en polisstat, bara för att vi har vissa förfaranden som är utomordentligt motbjudande.

Jag kommer också att ta hänsyn till integritetsintressena eftersom de omnämns i regeringsformen, där alltså begreppet kroppsvisitation – kroppsundersökning – tas upp. Jag vill klart göra den deklarationen, därför att man får inte, inför ett ytterst välmotiverat tryck när uppmärksamheten riktas mot en typ av problem, genast låta sig bli så intresserad av just denna sida av saken att man tappar andra betydelsefulla hänsyn. Jag tror inte att någon av interpellanterna har tappat dessa andra hänsyn, även om någon av er, om jag hörde rätt, tycktes mena att t. o. m. när det gällde mycket ingående kroppsundersökningar skulle man inte vara så byråkratisk att man lät läkare eller sjukvårdspersonal utföra dem, utan det skulle tulltjänstemän kunna göra. Jag tycker att det är att gå alldeles för långt. Om ni litet närmare begrundar innebörden av långtgående inre kroppsbesiktningar, tror jag att ni också kommer till slutsatsen att det finns en hel del medicinska skäl för att integriteten fordrar att detta skall göras av personal som är särskilt utbildad för att syssla med det.

Det är alltså min avsikt att försöka lägga fram en proposition till denna värriksdag. I vad mån den kan läggas fram i sådan tid att den också hinner behandlas av riksdagen under våren vill jag inte nu uttala mig om. Det är nämligen viktigt att detta arbete bedrivs med noggrannhet och eftertanke i

samband med de olika avvägningar som måste göras. Vi vill ha ett lagförslag, herr talman, som inte leder till att det mycket snart efteråt blir protester från helt nya håll, vilket skulle kunna leda till att man måste göra andra avvägningar, vilket på lång sikt kunde komma att försvåra tullens möjligheter att verka.

Mårten Werner oroade sig över att smugglarna nu skulle kunna vädra morgonluft. Jag vill då säga att om jag kommer ihåg min Hamlet rätt, vädrade vålnaden där morgonluft i den bemärkelsen att han när det dagades var tvungen att försvinna. Om man använder det här uttrycket på det av Shakespeare tänkta sättet, så hoppas också jag att smugglarna nu vädrar morgonluft.

Anf. 22 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag måste säga att jag faktiskt blev något konfunderad över handelsministerns senaste inlägg. Det utformades till ett försvarstal för integriteten, och jag tycker att handelsministern helt förringar smugglingsproblemet, när han säger att vi får se upp, så att det inte blir en polisstat. Men, herr handelsminister, vi får se upp, så att inte narkotikamaffian tar över ledningen när det gäller de här frågorna. Den är på god väg, och då måste vi vidta sådana åtgärder att vi kan stävja det.

Det sägs ofta att ingen kedja är starkare än sin svagaste länk. Handelsministern har ett stort ansvar för ett viktigt område, nämligen tullens verksamhet, och den blir en svag länk, om den inte får arbeta med de instrument som behövs.

När det gäller JO:s uttalande, som kommit att tolkas på olika sätt, har vi ju här ett exempel på hur en myndighet eller ett samhällsorgan vidtar en åtgärd som försvårar en annan myndighets arbete. Det visar att det finns en brist på samordning mellan olika myndigheter. Jag tycker att handelsministern borde ha reagerat snabbare på detta, eftersom det är fråga om handelsministerns viktigaste område. Det är ju ändock så – det hoppas jag att handelsministern och handelsdepartementet har kunnat kontrollera genom kontakter med dem som arbetar med detta vid de olika gränsstationerna – att efter det att besked kom från generaltullstyrelsen, så har antalet beslag minskat. Tullpersonalen har inte kunnat arbeta på rätt sätt, och det har blivit ett byråkratiskt krångel. Tullen har, som handelsministern säger i svaret, alltså en möjlighet att utföra kroppsbesiktning, men man har dock detta byråkratiska krångel. Jag har väldigt svårt att tro att handelsministern, med den syn han har på de här frågorna, kan acceptera denna byråkrati.

Anf. 23 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag blev inte konfunderad över handelsministerns svar. I stället noterade jag med tillfredsställelse att man avser att lägga fram ett förslag under innevarande vårriksdag. Samtidigt vill jag säga att jag skulle bli ytterst besviken, t. o. m. irriterad, om detta inte sker.

När det gäller utredning vill jag klart säga ifrån att jag inte vill ha någon sådan. Jag skulle t. o. m. vilja säga: För Guds skull tillsätt ingen utredning i

*Om effektivare
åtgärder mot nar-
kotika smuggling*

det här fallet. Det är nämligen en kris, en kris under vilken människor förstörs och t. o. m. dödas. Då skall man inte ha någon utredning utan en krisgrupp. Då bör man samla ihop allt det kompetenta folk som finns i regeringskansliet och ge direktiv och se till att det kommer fram ett förslag. Faktum är att det har förflutit ganska lång tid sedan JO gjorde sitt uttalande – ungefär två år. Det är ett halvt år sedan generaltullstyrelsen skrev till regeringen och begärde ändringar i lagen. Så det är verkligen dags att se till att någonting händer. Och skulle jag få uttrycka ett önskemål tycker jag att det borde bli en återgång till tidigare gällande praxis inom tullen. Då skall vi alltså skilja på kroppsbesiktningen och den ytliga kroppsbesiktningen som har använts inom tullen, dvs. detta att människor får exponera sig nakna men att de inte vidrörs. Att undersöka kroppens håligheter och liknande är naturligtvis en uppgift för läkarutbildad personal och inte för tullens tjänstemän.

Jag hoppas alltså att lagförslaget kommer.

Anf. 24 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag är helt övertygad om att handelsministern, liksom de tre interpellanterna, till fullo begriper narkotikaproblemet i vårt land. Några ord till min vän Rune Gustavsson: Det är måhända lättare att föreslå djärva grepp, när man själv slipper att vara minister. Jag tycker inte att vi skall ifrågasätta varandras ambition på detta område. Sedan skall det väl också för allmänheten göras klart inte bara att det finns möjligheter till en mycket ingående kroppsbesiktning utan även att denna besiktning är så pass omständlig att den inte kan komma i fråga så värst ofta.

När det gäller integriteten är det klart att man måste slå vakt om den. Självfallet skall man inte göra något allmänt avsteg från den principen, men det är det ju inte fråga om i det här fallet. Det gäller ju ett begränsat avsteg i en viss situation för en viss grupp funktionärer, som måste stoppa detta samhällsönda. Här tycker jag nog att statsrådet har god ledning av de synpunkter som har kommit från tulltjänstemannahåll. Det rör sig om personer som står mitt uppe i arbetet och vet hur problemen skall tacklas.

När det talas om integritet, herr handelsminister, kan det också bli fråga om hyckleri. Jag vill inte bli missförstådd. Som jag sade nyss är det inte meningen att våra grövsta brottslingar skall kunna krypa bakom en sådan fin princip som principen om integritet. Men se litet praktiskt på saken! Ett hundratal meter bortom tullhuset i Malmö badar om någon månad män och kvinnor nästan nakna, om man bortser från en liten bikini. Ingen tycker längre att det är besvärande, men kommer man in i tullhuset, skulle det genast vara så kränkande att där behöva klä av sig något för att vi skall kunna klara av den här uppgiften.

Jag tror att det här är fråga om en väldigt stor uppslutning. Vi måste göra denna uppoffring, om det nu är en sådan. Är man en oförvitlig människa, kan det inte vara någon skam att bli underkastad en sådan utvidgad kroppsvisitering. Jag tror att det är alldeles nödvändigt att alla medborgare bjuder till.

Vi kan inte delegera våra svåra samhällsproblem till olika myndigheter. Vi löser aldrig problemen, om inte medborgarna själva är beredda att ställa upp. Det gäller alla de svåra samhällsproblemen – narkotika, alkoholism, prostitution osv. Vi kan inte delegera de här frågorna. Vi måste bjuda till själva. Här har varje medborgare en uppgift att villigt ställa sig bakom en sådan förändring i lag och förordning.

I övrigt är jag ganska tillfredsställd med svaret, även ur den synpunkten att statsrådet landar på det förslag som jag framförde, nämligen att man skulle ge tullpersonalen speciell rätt att utföra yttre kontroll av kroppen utan att ge sådan rätt till andra kategorier. Jag är säker på att om JO hade gjort sin undersökning i Malmö och Helsingborg i stället för på kriminalvårdsområdet, hade han kanske ännu mer accentuerat framfört lämpligheten av en lagförändring.

Handelsministern säger att det inget hopp när smugglarna vädrar morgonluft, och jag inväntar därför gryningen.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2102 till justitieutskottet

1980/81:2103 och 2104 till jordbruksutskottet

1980/81:2105 till skatteutskottet

7 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1980/81:127

8 § Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 2 april

1980/81:128 av *Margareta Gard* (m) till utbildningsministern om åtgärder mot bedrägeri med studiemedel:

För en tid sedan avslöjades ett omfattande bedrägeri med studiemedel. En kvinna har under ett par år bedrivit korrespondensstudier på grundskole- och gymnasienivå. Hon har samtidigt mestadels varit sjukskriven och uppburit sjukpenning.

Kvinnan har framgångsrikt bedrivit sina studier vid statens skola för vuxna i Norrköping. Hon har, eftersom hon korrespondensstuderat, avlagt prov genom brevsvår till skolan.

Kvinnan har tagit kontakt med andra personer på orten. Hon har uppmanat dem att börja läsa vid samma läroanstalt som hon själv och att söka studiebidrag och studielån. Hon har samtidigt berättat att de inte behövt

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

Anmälan av interpellationer

Fredagen den
3 april 1981

Anmälan av interpellationer

inhämta några kunskaper eller i övrigt läsa eller avlägga prov för att få fortsatta studiemedel. Kvinnan har sagt att de bekanta i stället bara hade att lämna de utsända brevväsenden till henne. Hon har därefter själv fyllt i proven och skickat tillbaka dessa till skolan. De har samtidigt fått studielån och studiebidrag från studiemedelsnämnden. Kvinnan har betingat sig hälften av elevernas studiemedel i ersättning för sina tjänster. De hjälpta eleverna har inte behövt göra något annat än att fylla i ansökningshandlingar till studiemedelsnämnden och kvittera ut sina studielån och bidrag på posten och lämna hälften av pengarna till kvinnan.

Under omkring två år har studiemedelsnämnden betalat ut mer än 200 000 kr. till nio personer.

Åberopande det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förhindra fusk med studiemedel vid bedrivande av korrespondensstudier?

den 3 april

1980/81:129 av *Åke Wictorsson* (s) till jordbruksministern om åtgärder mot eftersläpande skogsvård:

Mycket pekar på att vi har ett stort eftersatt behov av skogsvårdande uppgifter i vårt land. Bara på röjningssidan uppskattas eftersläpningen gälla över 500 000 ha. Denna eftersläpning hotar allvarligt tillväxten i skogen och våra möjligheter att långsiktigt trygga skogsindustrins råvarubehov. I Värmland beräknas röjningsbehovet gälla 150 000 ha inom privatskogsbruket. Samtidigt står 11 000 personer på ett eller annat sätt utanför arbetsmarknaden i Värmland. Från skogsbrukets sida har vid upprepade tillfällen hävdats att en betydande del av röjningsarbetet måste utföras med flygbesprutning därför att det inte finns tillräckligt med arbetskraft tillgänglig. Under året lär besprutningsförbudet kvarstå. I Värmland skulle det finnas en unik möjlighet att snabbt sätta i gång en omfattande röjningsverksamhet under den kommande säsongen om de lediga arbetskraftsresurserna utnyttjades för detta. En sådan verksamhet skulle ge välbehövliga erfarenheter av en omfattande manuell röjning som alternativ till flygbesprutning.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om riksdagens tillstånd att till jordbruksministern få ställa följande frågor:

Vilka nya åtgärder planeras för att man skall komma till rätta med den eftersläpande skogsvården?

Är jordbruksministern beredd att vidta åtgärder så att en försöksverksamhet med manuell röjning i Värmland instundande säsong kan påbörjas för att man där skall komma till rätta med den stora eftersläpningen i skogsröjningen?

9 § På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 10.32 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

10 § Kammarens förhandlingar återupptogs kl. 14.00.

11 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1980/81:18 Redogörelse från den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling rörande församlingsmötena under tiden april 1980–januari 1981 (32:a sessionen)

12 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:43 om s. k. kassettavgift

1980/81:45 om ändring i beskattningsreglerna för koncernbidrag (prop. 1980/81:120)

Justitieukskottets betänkanden

1980/81:26 om anslag till justitiedepartementet m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:27 om lagstiftning rörande offentlig pornografisk föreställning

1980/81:28 om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:29 om åtalsreglerna vid kvinnomisshandel m. m.

Lagutskottets betänkande

1980/81:14 om TV-program för utlandssvenskar

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1980/81:22 om studiestöd (prop. 1980/81:100)

1980/81:24 om anslag till myndigheter inom socialförsäkringsområdet (prop. 1980/81:100)

Socialutskottets betänkanden

1980/81:17 om vissa åtgärder för handikappade, m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:18 om anslag m. m. till Socialdepartementet m. m. och till Internationell samverkan (prop. 1980/81:100)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:23 om regionalpolitik

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:2106 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning

Nr 111

Fredagen den
3 april 1981

1980/81:2107 av *Svante Lundkvist m. fl.*

1980/81:2108 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:153 om åtgärder för att främja
fritidsfisket, m. m.

14 § Kammaren åtskildes kl. 14.01.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert